

2020-12-16

Diarienummer KS 2020/862

Remissvar till Rotel IV: Stockholms förskolegårdar (motion från V)

Motionen tar upp många väsentliga problem med förskolegårdar i Stockholm. Vi i BUMS (Barns utemiljö i staden) vill komplettera med de erfarenheter vi har från fem års undersökande verksamhet.

Det finns en mängd förskolegårdar i Stockholm som är alldeles för små. Det gäller framförallt de som byggts de senaste årtiondena. Det finns t o m förskolor som inte ens har en egen "utsläppsgård". Arbetet för att snabbt åstadkomma ett stort antal förskoleplatser, samtidigt som marken ska utnyttjas hårt och kostnaderna hållas nere, har lett till många undermåliga lösningar.

Hagastadens små och mörka förskolegårdar väckte stort uppseende när de stod klara. Men kommande och pågående bostadsprojekt har lika dåliga eller i vissa fall sämre förhållanden för förskolebarnen. Exempel är Marievik, Årstafältet och Slakthusområdet.

När det inte finns tillräckligt med plats för en bra gård menar vi att man måste söka andra lägen för förskolan eller fördela om marken. Att dela en redan trång bostadsgård med de boende är en dålig lösning för båda parter. Det får inte vara uteslutet med nyförvärv av mark, omfördelningar av mark, rivningar m m när det gäller förskolor, även om det kan bli dyrt. Att markpriserna drivits i höjden har staden själv bidragit till bland annat genom kraftiga ökning av priset på byggrätter, m m. Lagstiftningen omöjliggör expropriering av mark för till exempel skolor och förskolor genom att den leder till mycket höga priser och behöver ändras.

En förskola är inte vilken verksamhet som helst. Bra kvalitet för barnens utevistelse är oerhört viktig för barnens utveckling. 90% av barnen upp till sex år i Stockholm går i förskola och tillbringar där den största delen av sin vakna tid. Där måste deras behov av en stimulerande utevistelse och rörelse tillgodoses. Motionärerna beskriver detta tydligt.

Vi vill betona att förskolegården först och främst måste ha tillräckligt stor yta. Enligt Boverket: 40 m² per barn, minst 3000 m² totalt. Det är grundläggande. Gården ska inte bara fungera för spontan lek utan också för undervisning. Det behövs metoder för att beskriva vilka kvaliteter en förskolegård ska ha i övrigt. Motionärerna nämner "lekvärdesfaktorer". Sådana beskrivs i "Funktionsnormer för förskolan utemiljöer", som på stadens uppdrag har utarbetats i några stadsdelar, exempelvis Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning 2018. Ett utmärkt underlag finns i Boverkets Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolan utemiljö, 2015.

En viktig kvalitet hos förskolegården är tillgången till natur och naturmaterial. Träd och lövskugga men också material att arbeta med och lära sig av. Buskage, gräsmattor och jord,

sand, grus och stenar, kvistar och rötter, maskar och kryp. Den bästa lekplatsen, den som mest av allt inspirerar barn till rörelse, lek och samarbete, är faktiskt skogen med bergknallar, vindlande stigar och träd att klättra i. Ännu under 1960- och 1970 talet byggdes förskolor med gårdar i naturmark. Att låta naturen vara i stället för att spränga bort och ersätta med gummimattor, plastgräs och kostsamma lekredskap ger stora möjligheter till spännande och innehållsrika gårdar.

"Grönare lekområden ökar barns immunförsvar", konstaterar ny forskning. Forskarna menar att det kan vara möjligt att förbättra utvecklingen av barns immunförsvar med relativt enkla förändringar i städernas levnadsmiljöer. Studien involverade 75 barn i två städer i Finland, ett relativt litet antal för en studie. *"Men när vi såg resultatet blev vi mycket förvånade över att de var så starka"*, säger Aki Sinkkonen, vid Natural Resources Institute Finland, som ledde arbetet. *"Vår studie kan bana väg för nya förebyggande metoder för att minska den globala epidemin av immunförmedlade sjukdomar."* (Se artikel i the Guardian)

Erfarenheter av *coronapandemin* och behovet att minska smittspridningen har visat hur viktigt det är med en rymlig gård. Barnen behöver då inte trängas och föräldrar och andra kan lämna och hämta barnen utomhus på gården. En rymlig gård med träd, buskage och gräsmattor är också en tillgång i ett förändrat klimat. Vegetationen håller nere värmen under heta perioder och kan ta hand om större mängder av regn. Vidare visar forskning att risken för konflikter mellan barnen inte uppstår lika lätt på stora gårdar

Motionärerna tar upp att små gårdar leder till hårt slitage och naturliga material därför måste ersättas med plast- och gummimaterial, inte bara som fallskydd utan på alla naturliga ytor. (Se rapporten *Förskolegårdens friyta i förhållande till naturliga material*, White Research Lab WRL 2017:26. 2018-06-21) Vi instämmer i att detta är ett stort problem i flera avseenden, främst därför att gummi- och plastprodukter slits och sprider mikroplast och kemikalier som skadar både natur och hälsa. Inte bara genom direktkontakt med hud och kläder. Nu finns också misstankar att inandning av ytterst små partiklar som avsöndras kan vara skadliga. Forskning pågår och ännu är inte alla skadeverkningar klarlagda. Vi anser att dessa material måste ersättas. Så här säger miljöförvaltningen i Stockholm: *"Planera verksamheten och anläggningens utformning så att ytorna med konstgräs och gummimaterial minimeras och använd i första hand alternativa material."*

Ett annat problem är att dessa material måste omgärdas av hårda kanter, till exempel gatsten, för att de ska ligga kvar och inte skadas. Vi har under de senaste åren sett att även rymliga gårdar med tillgång till fina naturinslag, trots protester från personal och föräldrar, slentrianmässigt förses med plast- och gummimaterial.

I motionen tar man också upp att barn med små förskolegårdar behöver kompenseras. Vi menar att detta är ett viktigt meddelande. Ett par förskolor har med vår hjälp lagt medborgarförslag om en vidgning av en befintlig gård genom att införliva intilliggande oanvänd parkmark. Förslagen har inte lett till något resultat ännu, men vi anser att det är en väg som kan leda till viktiga förbättringar till låga kostnader i många fall.

Vi vill också ta upp den viktiga frågan om skolpengens konstruktion som driver mot små eller inga gårdar. En förskola i enskild regi får skolpengen utan villkor om att det ska finnas en gård. Att avstå från en gård eller att göra den minimal är idag lönsamt.

Tillägg och kommentarer till motionens yrkanden:

1. Staden/stadsbyggnadskontoret måste återta greppet om stadsplaneringen. I all planering/markanvisning ska ytor för skolor, förskolor och grönytor avsättas. De ska ha bra lägen och vara tillräckligt stora för att rymma goda lokaler och utemiljö.
2. Ytan är den absolut viktigaste faktorn/lekvärdesfaktorn när förskolegårdar planeras. I väntan på ett regelverk från Boverket bör Stockholms stad ta fram ett eget regelverk med vissa godtagna avvikelser (jfr Malmös program), som gäller för samtliga stadsdelar.
3. Personal verksam vid förskolor ska delta i och ha inflytande över planeringen av åtgärder på gården. Det gäller även vid sk underhållsåtgärder.
4. SISAB:S anvisningar för projektering och upphandling av underhåll för skolgårdar och förskolegårdar bör omarbetas. Anvisningarna fokuserar idag på framkomligheten för stora underhållsfordon och på konstmaterial på marken. Barns perspektiv saknas.
5. När Barnkonsekvensanalyser används ska de finnas med i alla skeden av planering och byggande, respekteras och besvaras i alla skeden. Barnkonsekvensanalyser ska beställas av kommunen Utvärderingar ska ske. Hittills gjorda analyser har i stort sett varit verkningslösa. (Jfr beskrivningen av Stockholms hittillsvarande hantering av Barnkonsekvensanalyser i rapport till Boverket om "Barnkonsekvensanalyser i stadsplaneringen". Maj 2020.)
6. Skolpengens konstruktion måste ändras så att en förskola som inte har en egen rymlig gård får lägre skolpeng

BUMS (Barns utemiljö i staden) www.barnsutemiljo.se

genom

Elisabeth Edsjö, Helena Friman, Kerstin Bodström, Kerstin Wickman

Källor

1. Boverkets "Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö", 2015.
2. Artikel i The Guardian 2020-10-14 om hur grönare lekområden ökar barns immunförsvar.
3. "Förskolegårdens friyta i förhållande till naturliga material", White Research lab, WRL 2017:26, 2018- 06-26
4. "Friytor vid förskolor och skolor", Riktlinjer från stadsbyggnadsnämnden i Malmö, 2018
5. Beskrivningen av Stockholms hittillsvarande hantering av Barnkonsekvensanalyser i rapport till Boverket om "Barnkonsekvensanalyser i stadsplaneringen". Maj 2020.